

CZU: 343.541

PRACTICA APLICĂRII RĂSPUNDERII PENTRU VIOLUL SĂVÂRȘIT DE DOUĂ SAU MAI MULTE PERSOANE: CONTROVERSE ȘI SOLUȚII

Sergiu BRÎNZA

Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul studiu are drept scop analiza cazurilor de aplicare neuniformă a dispoziției de la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, precum și a cazurilor de admitere de către practicieni a erorilor în procesul de aplicare a acestei dispoziții. În rezultatul analizei sunt propuse soluții pentru problemele reliefate. Se stabilește că violul reprezintă o infracțiune complexă. De aceea, în cazul violului este posibil coautoratul succesiv. Se demonstrează că, în contextul aceleiași infracțiuni, aceeași persoană nu poate cumula calitatea de complice și cea de (co)autor. Nefiind specificată în dispoziția art.171 CP RM, crearea stării de imposibilitate a victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința nu poate echivala cu executarea unei părți a laturii obiective a infracțiunii de viol. Urmează a fi considerată complice la infracțiunea prevăzută la art.171 CP RM acea persoană care contribuie în prealabil la comiterea raportului sexual de către altcineva, creând starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința. Dacă între făptuitori a existat o înțelegere prealabilă, iar raportul sexual îl săvârșesc pe rând, atunci se aplică lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, indiferent dacă în momentul săvârșirii infracțiunii la locul de săvârșire a raportului sexual era prezent un singur făptuitor sau toți cei între care a fost stabilită înțelegerea prealabilă. Pentru ca această soluție de calificare să fie valabilă, constrângerea fizică sau psihică trebuie să fie exercitată – nemijlocit înainte de începerea raportului sexual sau în paralel cu raportul sexual – de către unul dintre făptuitori sau de către toți făptuitorii. Mai mult, fiecare dintre cei care comit raportul sexual trebuie să-și dea seama că raportul în cauză a devenit posibil tocmai datorită respectivei constrângeri. Se ajunge la concluzia că reținerea la calificare atât a lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, cât și a art.208 CP RM, nu vine în contradicție cu principiul neadmiterii sancționării duble a aceleiași fapte. Aceasta întrucât săvârșirea violului de către două sau mai multe persoane (printre acestea numărându-se minorul influențat) este o altă faptă decât influențarea asupra victimei ca aceasta să comită violul.

Cuvinte-cheie: viol, două sau mai multe persoane, participative, coautor, complice, exces de autor, concurs de infracțiuni.

THE PRACTICE OF APPLICATION OF PENAL LIABILITY FOR THE OFFENCE OF RAPE COMMITTED BY TWO OR MORE PEOPLE: CONTROVERSIES AND SOLUTIONS

This study aims to analyze the various application of the provision set forth at lett.c) par.(2) art.171 PC RM and the errors admitted by practitioners that occur within the application of this provision. As a result of the conducted analysis, there are proposed solutions to these issues. It is established that rape is a complex offence. Therefore, in the case of rape, it is established that sequential co-authorship is possible. It is demonstrated that, in the context of the same offence, the same person cannot cumulate the qualities of accomplice and (co-) author both together. Not being specified in the provision of art.171 PC RM, the act of generating the victim's inability to defend him/herself or to indicate his/her will cannot form a part of the objective side of the offence of rape. An accomplice to the offence set forth at art.171 PC RM is to be considered that person, who contributed initially to the performance of sexual intercourse by someone else, generating the victim's inability to defend him/herself or to indicate his/her will. If there was a prior agreement between the perpetrators and the sexual intercourse is performed in turns, it is established that lett.c) par.(2) art.171 PC RM is applicable, regardless of whether at the place sexual intercourse happened, at the time the offence was committed, there was present only one of the perpetrators or all of whom participated in the prior agreement. In order for this qualification solution to be valid, the physical or psychological coercion must be performed – prior to the sexual intercourse or in parallel with the sexual intercourse – by one of the perpetrators or by all the perpetrators. Moreover, each of those who performed the sexual intercourse must realize that it was only possible because of the applied coercion. It is concluded that the abstention from the qualification under lett.c) par.(2) art.171 PC RM and art.208 PC RM does not contradict the impossibility of double sanctioning for the same act. This is because a rape committed by two or more people (among them the coerced minor) is a different act than that of influencing the victim to commit rape.

Keywords: rape, two or more people, participation, co-authorship, accomplice, excessive authorship, competition of offences.

Introducere

Din interpretarea sistemică a dispoziției de la alin.(3) art.16 CP RM și a sancțiunii de la alin.(1) art.171 CP RM deducem că violul în formă neagravată constituie o infracțiune mai puțin gravă. În prezența agravan-

telor specificate la alin.(2) art.171 CP RM, gradul de pericol social al violului sporește până la cel al unei infracțiuni grave. Printre astfel de agravante se numără cea consemnată la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În cazul infracțiunii prevăzute la această normă – violul săvârșit de două sau mai multe persoane – pericolozitatea socială sporită a violului este condiționată de însăși pluralitatea făptuitorilor, care dă acestora o mai mare forță de acțiune, le creează mai mari posibilități de a săvârși și a ascunde infracțiunea, totodată îi face să acționeze cu mai multă siguranță și îndrăzneală.

Aplicarea neuniformă a dispoziției de la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, precum și admiterea de către practicieni a erorilor în procesul de aplicare a dispoziției în cauză, ne determină să reflectăm asupra acestora și să propunem soluții pentru astfel de probleme.

Rezultate și discuții

Din dispoziția art.171 CP RM reiese că latura obiectivă a infracțiunii de viol constă în fapta prejudiciabilă alcătuită din: 1) acțiunea principală: raportul sexual; 2) acțiunea adiacentă care cunoaște următoarele trei modalități normative cu caracter alternativ: a) constrângerea fizică; b) constrângerea psihică; c) profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința.

Din interpretarea literală a sintagmei „raport sexual” utilizate în art.171 CP RM rezultă că victima infracțiunii de viol trebuie să aibă o altă apartenență sexuală decât autorul acestei infracțiuni. În cazul violului săvârșit de două sau mai multe persoane, victima trebuie să aibă o altă apartenență sexuală decât persoana care realizează raportul sexual. În raport cu persoana care realizează constrângerea fizică sau psihică, apartenența sexuală poate fi aceeași. Coautor al violului săvârșit de două sau mai multe persoane asupra unei persoane de sex feminin poate fi și o persoană de sex feminin.

Sub acest aspect, considerăm incorectă soluția de calificare stabilită în următoarea speță: *C. și O. au fost condamnate în baza alin.(5) art.42 și lit.b) și c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 24.08.2014, aproximativ la ora 02.00, acestea se aflau în casa lui R. din satul V., raionul Soroca. Urmărind determinarea minorei G. să întrețină un raport sexual cu R., C. și O. au constrâns victima fizic și psihic. Astfel, R. a putut întreține un raport sexual cu G.* [1] În rezultatul interpretării sistemice a alin.(2) art.42 și a art.44 CP RM, se profilează următoarea concluzie: coautoratul presupune că latura obiectivă a infracțiunii este executată – simultan sau nesimultan – de către toți coautorii. Astfel, coautoratul poate fi de două tipuri: 1) coautoratul paralel; 2) coautoratul succesiv. În primul caz, toți coautorii realizează simultan latura obiectivă a infracțiunii. În cel de-al doilea caz (care se atestă, de exemplu, în ipoteza infracțiunilor complexe), latura obiectivă a infracțiunii este divizată de către coautori în câteva etape. Fiecare din aceste etape este îndeplinită de către un alt coautor. În acest fel, săvârșirea comună a infracțiunii de către doi sau mai mulți coautori se exprimă în aceea că fiecare din aceștia săvârșește – în volum deplin sau parțial – acțiunea (inacțiunea) sau sistemul de acțiuni (inacțiuni) caracteristic pentru o formă sau alta a infracțiunii.

Fiind alcătuit din acțiunea principală și acțiunea adiacentă, violul reprezintă o infracțiune complexă. Astfel, în cazul violului este posibil coautoratul succesiv. În speța reprodușă mai sus atestăm un exemplu de viol săvârșit în coautorat succesiv. Or, la prima etapă de executare a laturii obiective a violului, C. și O. au exercitat asupra victimei constrângerea fizică și psihică. La cea de-a doua etapă, R. a săvârșit raportul sexual, adică a executat cealaltă parte a laturii obiective a violului. În aceste condiții, nu este corect a califica drept complicitate la viol cele comise de C. și O. Executarea unei părți a laturii obiective a infracțiunii nu poate constitui complicitate. Soluția de calificare, reținută în privința lui C. și O., este cu atât mai alogică dacă luăm în calcul faptul că acestea au fost condamnate pentru complicitatea la violul săvârșit de două sau mai multe persoane. Or, cu excepția victimei, în speță sunt specificate trei persoane – C., O., și R. Dacă C. și O. sunt complici, apare întrebarea: care alte două sau mai multe persoane au fost ajutate de către C. și O.? Sau poate autorii soluției de calificare din speța reprodușă mai sus au avut în vedere că C. și O. au acordat ajutor sieși?

După ce am recurs la acest *argumentum ad absurdum*, consemnăm că, în realitate, C. și O. au comis infracțiunea prevăzută la lit.b) și c) alin.(2) art.171 CP RM. Deci, ca și R., acestea ar fi trebuit să răspundă în calitate de coautori la violul săvârșit de două sau mai multe persoane, cu bună știință asupra unui minor.

În altă ordine de idei, așa cum am afirmat anterior, profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința constituie una dintre modalitățile normative ale acțiunii adiacente din cadrul violului. Când privește crearea stării de imposibilitate a victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința, aceasta nu este specificată în dispoziția art.171 CP RM. Deci, crearea stării în cauză nu poate echivala cu executarea unei părți a laturii obiective a infracțiunii de viol.

În consecință, trebuie considerat complice la infracțiunea prevăzută la art.171 CP RM acea persoană care contribuie în prealabil la comiterea raportului sexual de către altcineva, creând starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința. Deși nu profită ulterior de această stare, prin faptul că a contribuit în prealabil la comiterea raportului sexual, complicele îl ajută pe autor să comită violul. În alte cazuri, chiar autorul violului poate fi cel care creează starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința, pentru a săvârși ulterior infracțiunea prevăzută la art.171 CP RM. La etapa creării stării în cauză, cele săvârșite de autor reprezintă pregătirea de infracțiunea de viol. Bineînțeles, în cazul în care infracțiunea își va produce efectul, pregătirea de infracțiunea de viol va fi absorbită de infracțiunea de viol consumată.

În ipoteza infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, este posibil ca doar unul dintre coautori să creeze starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința. La o astfel de situație se referă următoarea speță: *S.V. și Ț.S. au fost condamnați conform lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 26.10.2008, aproximativ la ora 00.00, aceștia se aflau într-un bar din satul Malinovscoe, raionul Râșcani. În aceste condiții, S.V. i-a dat lui C.T. un pahar cu suc. În prealabil, S.V. a dizolvat în acel suc o substanță al cărei consum i-a redus victimei capacitatea de orientare. În acest mod, victima a fost adusă în stare de neputință. La scurt timp după aceasta, făptuitorii au adus victima în casa lui A.C., care locuia în același sat și care la acel moment lipsea de-acasă. În respectivele împrejurări, profitând de imposibilitatea victimei de a se apăra și de a-și exprima voința, S.V. și Ț.S. au întreținut cu C.T. raporturi sexuale [2].*

În această speță, unul dintre făptuitori – S.V. – a creat starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința. După care, făptuitorul în cauză, împreună cu altul – Ț.S., au profitat de această stare a victimei, săvârșind cu ea raporturi sexuale. Ca și Ț.S., S.V. trebuie considerat coautor al infracțiunii de viol. Or, S.V. nu doar a făcut posibilă săvârșirea infracțiunii de către Ț.S. Creând starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința, S.V. a pregătit infracțiunea pe care a săvârșit-o ulterior împreună cu Ț.S. Drept urmare, la etapa aducerii victimei C.T. în starea de imposibilitate de a se apăra sau de a-și exprima voința, S.V. nu se afla în rolul de complice în raport cu Ț.S. Aceasta întrucât S.V. pregătea infracțiunea comună pe care urma să o comită împreună cu Ț.S. Așa cum am concluzionat mai sus, este de neconceput să fii complice la infracțiunea pe care o săvârșești. Nu este posibil ca, în contextul aceleiași infracțiuni, aceeași persoană să cumuleze calitatea de complice și cea de (co)autor.

Ultima dintre spețele reproduse mai sus nu se referă la ipoteza consemnată la lit.b) alin.(2) art.45 CP RM: „Latura obiectivă a infracțiunii cu participare complexă poate fi realizată: [...] de doi sau mai mulți autori”. Această ipoteză presupune că, în afară de doi sau mai mulți autori, este prezent, de exemplu, un complice. Nu se referă direct la această speță nici opinia exprimată de I.Ionescu: „În cazul în care un participant la săvârșirea infracțiunii are mai multe calități – atât de autor, cât și de instigator sau de complice la acțiunea sau inacțiunea altor participanți – nu i se vor atribui, cumulativ, toate aceste forme ale participăției, ci va opera absorbția în forma principală, independentă, a formei dependente, inferioare de participăție: calitatea de autor va absorbi pe cea de instigator sau de complice la fapta celorlalți participanți” [3, p.412]. După cum se poate vedea, această opinie vizează nemijlocit ipoteza care este consemnată la lit.a) alin.(2) art.45 CP RM. Această ipoteză presupune că, în afară de unicul autor al infracțiunii, este prezent, de exemplu, un complice.

Se va schimba oare abordarea, dacă acțiunea adiacentă din cadrul violului se va exprima nu în profitarea de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința, dar în constrângerea fizică ori psihică?

Este posibil ca constrângerea fizică sau psihică să fie aplicată la o etapă mai timpurie a activității infracționale. Se are în vedere crearea intenționată de condiții pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.171 CP RM, nu nemijlocit înainte de realizarea raportului sexual. Dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, infracțiunea nu-și va produce efectul, atunci fapta îi va fi calificată conform art.26 și 171 CP RM. Dacă acest făptuitor cunoștea că pregătește infracțiunea care va fi săvârșită de două sau mai multe persoane, atunci calificarea acțiunilor lui trebuie făcută conform art.26 și lit.c) alin.(2) art.171 CP RM.

Doar în aparență această soluție s-ar impune în următoarea speță: *L.A. a fost achitat de învinuirea de săvârșirea infracțiunilor prevăzute la lit.e) alin.(2) art.164, la alin.(5) art.42, art.27 și la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 03.05.2010, aproximativ la ora 02.30, C.S., M.G. și L.A. se aflau în satul Feștețița, raionul Ștefan Vodă. În aceste condiții, forțând ușa de la intrare, C.S., M.G. și L.A. au pătruns în casa lui D.N. Împreună cu acesta, în casa respectivă locuia concubina G.S. După ce toți cei trei făptuitori l-au bătut pe D.N., doi dintre aceștia – M.G. și L.A. – l-au imobilizat. Îndată după ce C.S. a găsit-o pe G.S., acesta, împreună cu L.A., au luat victima de mâini și au adus-o contrar voinței la un pârau de la marginea satului Feștețița.*

(În ședința de judecată victima „a declarat că a plecat cu inculpații fără a fi dusă cu forța, ca să nu fie bătut concubinel ei” (sublinierea ne aparține – n.a.)). Ajunși la pârâu, C.S. și M.G. au amenințat-o pe G.S. cu violența și au întreținut cu ea raporturi sexuale. Instanța de judecată a considerat necesară achitarea lui L.A. din cauza lipsei în acțiunile acestuia a elementelor infracțiunii. Or, atât la urmărirea penală, cât și în ședința de judecată, L.A. a declarat că n-a întreținut și nici n-a încercat să întrețină cu victima raport sexual. Acest fapt l-au confirmat inculpații C.S. și M.G. Și victima a declarat în cadrul urmăririi penale că ea n-a întreținut raporturi sexuale cu L.A. Aceeași declarație victima a făcut-o în timpul confruntării dintre ea și L.A. Totodată, în ședința de judecată victima a declarat că a avut un raport sexual cu L.A. Însă, declarațiile ei nu erau clare [4].

Să pornim de la premisa că L.A. nu a săvârșit raportul sexual. Constituie oare aceasta un temei de a-l achita?

L.A. a pătruns ilegal în domiciliul lui D.N. și G.S. (precizăm că infracțiunea prevăzută la art.179 CP RM nici măcar nu figurează în învinuirea adusă lui L.A.), a aplicat violența asupra lui D.N. și a răpit-o pe G.S. Argumentul „a declarat că a plecat cu inculpații fără a fi dusă cu forța, ca să nu fie bătut concubinel ei” nu poate fi acceptat. G.S. a fost nevoită să plece cu făptuitorii, deoarece se temea pentru siguranța lui D.N., care fusese supus violenței înainte de aceasta. Despre care consimțământ valabil al victimei putem vorbi într-un asemenea caz? Dar nu asupra violenței din cadrul răpirii lui G.S. dorim să ne axăm acum.

Lui L.A. i-a mai fost imputată complicitatea la tentativa de viol săvârșit de două sau mai multe persoane. Totuși, din speță aflăm că C.S. și M.G. au amenințat-o pe G.S. cu violența și au întreținut cu ea raporturi sexuale. Deci, violul, săvârșit de C.S. și M.G., s-a consumat. În aceste condiții, deja nu este clar cum a putut să-i fie imputată lui L.A. complicitatea la tentativa de viol săvârșit de două sau mai multe persoane.

Reieșind din aceasta, ar fi oare corect să afirmăm că L.A. a avut rolul de complice la violul consumat săvârșit de C.S. și M.G.?

Înainte de a răspunde la această întrebare, considerăm că cele comise de L.A. nu se deosebesc esențial de fapta pe care a săvârșit-o B.I. în următoarea speță: *B.I. a fost condamnat în conformitate cu alin.(5) art.42 și lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 11.08.2010, aproximativ la ora 01.00, acesta, împreună cu M.M., se aflau în satul Șolcani, raionul Soroca. În aceste împrejurări, cei doi făptuitori au pătruns în casa lui S.M. După ce au trezit victima, B.I. i-a imobilizat mâinile și i-a astupat gura, pentru ca S.M. să nu poată striga după ajutor. În același timp, M.M. a întreținut cu victima un raport sexual [5].*

Bineînțeles, B.I., care a constrâns fizic victima S.M., nu poate fi complice la viol. Executând o parte a laturii obiective a violului, B.I. a obținut calitatea de coautor la infracțiunea de viol. Deci, B.I. ar fi trebuit să răspundă în baza lit.c) alin.(2) art.171 CP RM.

Cineva ar putea obiecta că fapta lui L.A. nu poate fi comparată cu fapta lui B.I. Or, B.I. a exercitat o constrângere fizică asupra victimei. Atunci ce a săvârșit L.A. în timpul în care C.S. și M.G. o amenințau pe G.S. cu violența și întrețineau cu ea raporturi sexuale? Din motive rămase obscure, instanța de judecată a evitat să răspundă tranșant la această întrebare extrem de importantă. Cu toate acestea, instanța de judecată a stabilit: „Inculpații C.S. și M.G. au pătruns noaptea în domiciliul unde locuia partea vătămată și l-au bătut pe concubinel ei. Partea vătămată a declarat că ea s-a dus cu inculpații ca să nu fie bătut concubinel ei. În locul unde se aflau ei era întuneric și partea vătămată se temea de inculpații”. Așadar, în momentul săvârșirii infracțiunii, G.S. se temea nu doar pentru siguranța lui D.N., dar și pentru propria siguranță. L.A. se afla în imediata apropiere de locul în care era săvârșit raportul sexual, iar G.S. cunoștea aceasta. Cu alte cuvinte, G.S. conștientiza că: 1) dacă va opune rezistență, violenței va fi supusă atât ea, cât și D.N.; 2) violența va fi aplicată nu doar de către C.S. și M.G., ci și de către L.A. (Or, cu puțin timp înainte de a fi comis violul, L.A. deja și-a manifestat agresivitatea atât în privința lui D.N., cât și a lui G.S. Deci, luând în considerare acest precedent, G.S. avea motive să se teamă în timpul comiterii raporturilor sexuale nu doar de C.S. și M.G., dar și de L.A.) Rezultă că L.A. a exercitat constrângerea asupra lui G.S. pentru ca C.S. și M.G. să poată săvârși raportul sexual.

Singura nuanță (care, de altfel, este nesemnificativă) ce deosebește constrângerea exercitată de C.S. și M.G. de constrângerea exercitată de L.A. constă în următoarele: C.S. și M.G. au exercitat constrângerea atât nemijlocit înainte de comiterea raportului sexual, cât și în paralel cu raportul sexual; L.A. a exercitat constrângerea doar nemijlocit înainte de comiterea raportului sexual. Indiferent de această nuanță, fapta lui L.A. trebuia calificată conform lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. Această normă este aplicabilă chiar dacă L.A. n-a întreținut și nici n-a încercat să întrețină cu victima raport sexual. L.A. a exercitat constrângerea asupra victimei pentru ca C.S. și M.G. să poată săvârși raportul sexual. (În acest plan, putem asemăna fapta lui L.A. cu fapta lui C. și O. din prima speță reprodușă mai sus). Iar aceasta este suficient pentru a-i imputa lui L.A. infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM.

Dezvoltând ideea, considerăm corectă soluția de calificare în următoarea speță: *C.V. și X au fost condamnați în baza lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 20.09.2012, aproximativ la ora 23.00, aceștia se aflau în casa părinților lui X dintr-un sat din raionul Dondușeni. În acel timp, în casă se afla în vizită Y. După ce s-au înțeles să comită infracțiunea, C.V. și X au imobilizat-o pe Y, ținând-o de mâini și de picioare. După ce făptuitorii au dezbrăcat-o, C.V. a întreținut un raport sexual cu Y. Ulterior, X a încercat să întrețină un raport sexual cu Y. Însă, din cauze de natură fiziologică, acțiunea lui X nu și-a produs efectul [6].* În această speță, X nu a reușit să comită acțiunea principală din cadrul violului. Totuși, nemijlocit înainte de comiterea raportului sexual de către C.V. și nemijlocit înainte de încercarea de a comite raportul sexual întreprinsă de el însuși, X a reușit să săvârșească acțiunea adiacentă din cadrul violului. Iar aceasta este suficient pentru a-i imputa infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM.

În mod regretabil, aceste aspecte nu au fost luate în considerare în următoarea speță: *M.I. a fost condamnat conform lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. La rândul său, R.A. a fost condamnat în baza art.27 și lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, aflându-se în or. Sângera, mun. Chișinău, împreună cu alte două persoane, M.I. și R.A. i-au aplicat lovituri lui V.S. și au imobilizat-o. În condițiile descrise, M.I. a întreținut cu V.S. un raport sexual. Cât privește R.A., acesta nu a reușit să săvârșească raportul sexual. Cauza s-a exprimat în aceea că victima s-a eliberat și a izbutit să fugă de la locul săvârșirii infracțiunii [7].* În această speță, prin calificarea faptei lui R.A. în baza art.27 și lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, s-a ignorat faptul că infracțiunea în cauză a fost săvârșită prin eforturile comune ale ambilor făptuitori. Este adevărat că raportul sexual a fost săvârșit de către unul dintre făptuitori – M.I. Însă, pentru a le imputa ambilor făptuitori infracțiunea consumată, era suficient ca celălalt făptuitor – R.A. – să execute doar o parte din latura obiectivă a violului. Ceea ce a și făcut R.A. atunci când i-a aplicat victimei V.S. lovituri și a imobilizat-o.

Din spețele exemplificate mai sus se poate vedea că infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM poate presupune realizarea raportului sexual pe rând de către cele două sau mai multe persoane. (Utilizăm cuvântul „poate”, întrucât nu se exclude realizarea simultană a raportului sexual de către cele două sau mai multe persoane.) În legătură cu aceasta, T.Toader afirmă: „Fapta constituie viol în forma agravată chiar și atunci când fiecare făptuitor s-a aflat, în timpul actului sexual, în încăperi diferite, dacă au acționat împreună pentru intimidarea victimei și înfrângerea voinței acesteia” [8, p.110]. Într-adevăr, dacă între făptuitori a existat o înțelegere prealabilă, iar raportul sexual îl săvârșesc pe rând, atunci trebuie aplicată circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane”, indiferent dacă în momentul săvârșirii infracțiunii la locul de săvârșire a raportului sexual era prezent un singur făptuitor sau toți cei între care a fost stabilită înțelegerea prealabilă. Or, prin acțiunile precedente ale unuia dintre făptuitori se contribuie la realizarea ulterioară de către un alt făptuitor a activității infracționale. Datorită acestui fapt, o parte a laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.171 CP RM – constrângerea fizică sau psihică – se realizează prin eforturile comune ale celor două sau mai multe persoane care săvârșesc infracțiunea.

Sub acest aspect, avem anumite obiecții față de soluția de calificare din următoarea speță: *S.V. a fost condamnat conform lit.b¹), c) alin.(2) art.171 CP RM. La rândul său, X a fost condamnat în baza alin.(5) art.42 și lit.b¹), c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 29.03.2015, aproximativ la ora 14.30, S.V. și X se aflau în incinta unei școli sportive din mun. Chișinău. În aceeași școală, în calitate de paznic, era angajată Y. Cunos când cu certitudine că aceasta este însărcinată, S.V. și X au convins-o pe Y să vină în incinta școlii. După ce victima a venit, cei doi făptuitori au determinat-o să consume băuturi alcoolice. Din cauza consumului acestora lui Y i s-a făcut rău. Profitând de neputința acesteia de a opune rezistență, S.V. și X au adus-o în sauna școlii. Acolo, S.V. a întreținut cu victima un raport sexual. Ulterior, în saună a intrat X. Având pantalonii descheiați, acesta se pregătise să întrețină un raport sexual cu Y. La rugămintea victimei de a nu face aceasta, X a renunțat la intenția sa. Profitând de aceasta, Y a părăsit incinta școlii și a anunțat poliția cu privire la cele întâmplate [9].*

Mai precis, considerăm parțial corectă soluția de calificare a faptei lui X în baza alin.(5) art.42 și lit.b¹), c) alin.(2) art.171 CP RM. Fapta acestuia trebuia calificată conform alin.(5) art.42 și lit.b¹) alin.(2) art.171 CP RM. Or, înainte ca S.V. să comită raportul sexual, X, împreună cu S.V., a creat starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința. Așa cum am menționat anterior, crearea unei astfel de stări nu poate echivala cu executarea unei părți a laturii obiective a violului. Nici S.V., nici X nu au exercitat asupra victimei constrângere fizică sau psihică. Nu au făcut aceasta, deoarece nu au avut necesitate. Care ar fi fost sensul exercitării constrângerii fizice sau psihice asupra unei victime care nu putea opune rezistență? În afară de a

crea starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința, S.V. a profitat de această stare, săvârșind raportul sexual. Deci, S.V. a executat în întregime latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la lit.b¹) alin.(2) art.171 CP RM. Cât despre X, acesta a renunțat benevol să continue activitatea infracțională. Deoarece nu a purces la executarea laturii obiective a violului, X nu poate avea calitatea de coautor al violului. Singurul autor al violului este S.V. În aceste condiții, nici lui X, nici lui S.V. nu-i poate fi imputată infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. X poate avea doar calitatea de complice la infracțiunea prevăzută la lit.b¹) alin.(2) art.171 CP RM. X nu poate avea calitatea de complice la infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. Aceasta deoarece, așa cum am mai spus-o, infracțiunea a fost săvârșită nu de două sau mai multe persoane, ci de o singură persoană – S.V. Cât îl privește pe X, acesta doar a contribuit prin complicitate anterioară la săvârșirea infracțiunii de către S.V. Astfel, se poate susține că, în momentul renunțării lui X la comiterea raportului sexual, pregătirea acestuia de săvârșirea infracțiunii prevăzute la lit.b¹) și c) alin.(2) art.171 CP RM s-a convertit în complicitatea la infracțiunea prevăzută la lit.b¹) alin.(2) art.171 CP RM. Dacă X n-ar fi renunțat la comiterea raportului sexual, atunci el ar fi trebuit să răspundă, ca și S.V., în baza lit.b¹) și c) alin.(2) art.171 CP RM.

Supra am menționat: dacă între făptuitori a existat o înțelegere prealabilă, iar raportul sexual îl săvârșesc pe rând, atunci trebuie aplicată circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane”, indiferent dacă în momentul săvârșirii infracțiunii la locul de săvârșire a raportului sexual era prezent un singur făptuitor sau toți cei între care a fost stabilită înțelegerea prealabilă. Accentuăm: pentru ca această soluție de calificare să fie valabilă, constrângerea fizică sau psihică trebuie să fie exercitată – nemijlocit înainte de începerea raportului sexual sau în paralel cu raportul sexual – de către unul dintre făptuitori sau de către toți făptuitorii. Mai mult, fiecare dintre cei care comit raportul sexual trebuie să-și dea seama că raportul în cauză a devenit posibil tocmai datorită respectivei constrângeri. Din această perspectivă, prezintă interes următoarea speță: *G.G. a fost achitat de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 15.07.2008, aproximativ la ora 04.00, acesta se afla pe teritoriul unei stâne din satul Dezghingea, raionul Comrat. În aceste circumstanțe, la stână, pe o motocicletă cu ataș, au venit F.G., D.N. și C.T. Ulterior, într-un vagon de pe teritoriul stânei, F.G. a amenințat-o pe C.T. cu violența, după care a săvârșit cu aceasta un raport sexual. Cât privește G.G., victima a declarat că, deoarece era abătută, nu ține minte dacă acesta a întreținut cu ea un raport sexual* [10].

Să admitem că G.G. a întreținut cu victima un raport sexual. Ar fi oare aceasta un temei de a-l trage la răspundere conform lit.c) alin.(2) art.171 CP RM? În opinia noastră, G.G. ar putea răspunde în baza lit.c) alin.(2) art.171 CP RM numai dacă ar fi constrâns personal victima sau ar fi fost conștient de faptul că săvârșește raportul sexual datorită constrângerii exercitate de către F.G. sau, eventual, de către o altă persoană. În lipsa unor asemenea condiții, lui G.G. nu-i poate fi imputată infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM.

Mai multă certitudine cu privire la soluția de calificare comportă următoarea speță: *P.I. și X au fost condamnați în baza lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, de la 15.07.2015, aproximativ ora 22.00, până la 16.07.2015, aproximativ ora 02.00, cei doi făptuitori s-au aflat într-o gheretă de pe str. Ioana Radu, mun. Chișinău. În aceste împrejurări, X i-a imobilizat mâinile victimei Y și, amenințând-o cu violența, a dezbrăcat-o. După care, P.I. a întreținut cu Y un raport sexual. Ulterior, în incinta aceleiași gherete X a întreținut, prin constrângere fizică, un raport sexual cu Y* [11]. Observăm că P.I. a săvârșit raportul sexual datorită constrângerii exercitate în prealabil de către X. În aceste condiții este justificat a i se imputa lui P.I. infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. Aceasta deoarece P.I. a săvârșit raportul sexual cu o victimă constrânsă. Victima în cauză a fost constrânsă de către celălalt coautor – X. Mai mult, P.I. a cooperat cu X la săvârșirea aceleiași infracțiuni, iar P.I. a conștientizat aceasta.

În alt context, nu este exclus ca – în legătură cu aceeași constrângere fizică sau psihică a victimei ori cu aceeași profitare de imposibilitatea victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința – să fie comis atât raportul sexual, cât și homosexualitatea ori satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse. Care trebuie să fie soluția de calificare în cazul în care astfel de fapte sunt săvârșite de două sau mai multe persoane?

În încercarea de a răspunde la această întrebare, reproducem următoarea speță: *M.R. a fost acuzat de săvârșirea infracțiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2) art.171 și la lit.c) alin.(2) art.172 CP RM. La rândul său, G.V. a fost acuzat de comiterea infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 02.07.2011, aproximativ la ora 22.30, aceștia se aflau în casa lui G.V. În acest timp, în vizită la G.V. se afla B.D. În aceste circumstanțe, M.R. și G.V. au aplicat violență asupra lui B.D., după care M.R. a întreținut un raport*

sexual cu ea. Ulterior, M.R. a săvârșit asupra victimei constrânse un act oralo-genital, timp în care G.V. întreținea cu aceasta un raport sexual [12]. Așadar, unul dintre făptuitori, M.R., a comis atât raportul sexual, cât și satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse. Celălalt făptuitor, G.V., a săvârșit doar raportul sexual.

Considerăm că în ultima dintre spețele reproduse mai sus ambii făptuitori urmau să răspundă atât conform lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, cât și conform lit.c) alin.(2) art.172 CP RM. Nu este justificat a i se imputa lui G.V. doar infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. Or, ambii făptuitori au exercitat în prealabil constrângere fizică asupra victimei. M.R. a exercitat constrângerea fizică atât pentru a săvârși personal raportul sexual și satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse, cât și pentru ca G.V. să comită raportul sexual. La rândul său, G.V. a exercitat constrângerea fizică atât pentru a săvârși personal raportul sexual, cât și pentru ca M.R. să comită raportul sexual și satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse. Astfel, putem observa că M.R. a săvârșit integral atât infracțiunea de viol, cât și infracțiunea de acțiuni violente cu caracter sexual, iar G.V. a săvârșit integral infracțiunea de viol și, parțial, infracțiunea de acțiuni violente cu caracter sexual (realizând doar acțiunea adiacentă din cadrul acestei din urmă infracțiuni). Totuși, luând în considerare caracterul complex al infracțiunilor prevăzute la art.171 și 172 CP RM, contează mai puțin dacă latura obiectivă a acestora a fost executată integral sau parțial. Întrucât au cooperat, M.R. și G.V. trebuie considerați coautori ai ambelor infracțiuni.

În cazul în care făptuitorii își coordonează deficient eforturile, devine posibil excesul de autor. Conform art.48 CP RM, „se consideră exces de autor săvârșirea de către autor a unor acțiuni infracționale care nu au fost cuprinse de intenția celorlalți participanți. Pentru excesul de autor, ceilalți participanți nu sunt pasibili de răspundere penală”. În alți termeni, excesul de autor reprezintă situația când unul dintre făptuitori a depășit limitele intenției infracționale unice pentru toți făptuitorii și a săvârșit infracțiunea în alți parametri decât cei conveniți în procesul încheierii înțelegerii prealabile.

La această ipoteză se referă următoarea speță: *L.Gh. a fost acuzat de săvârșirea infracțiunilor prevăzute la art.27, la lit.b) alin.(2) art.171 și la alin.(2) art.179 CP RM. La rândul său, E.I. a fost acuzat de comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.179 CP RM. În fapt, la 29.11.2015, aproximativ la ora 19.00, aceștia se aflau în satul Călimănești, raionul Nisporeni. În lipsa unui acord exprimat de O.A., făptuitorii L.Gh. și E.I. au pătruns în curtea casei acesteia. Victima le-a cerut celor doi făptuitori să părăsească domiciliul ei. Drept răspuns, L.Gh. a bruscat-o, cauzându-i dureri fizice. În continuare, L.Gh. a intrat în casa victimei. În casă se afla minora O.M. Cunoscând că aceasta este minoră, L.Gh. i-a imobilizat mâinile și a încercat s-o dezbrace, pentru a întreține cu ea un raport sexual. În apărarea minorei O.M. a intervenit sora ei, O.E. Din această cauză, L.Gh. nu a reușit să săvârșească raportul sexual [13].* În această speță, săvârșirea de către L.Gh. a infracțiunii prevăzute la art.27 și la lit.b) alin.(2) art.171 CP RM reprezintă consecința unui exces calitativ de autor. Or, L.Gh. a comis această infracțiune depășind limitele intenției infracționale unice pentru el, iar E.I. – limitele convenite în procesul încheierii înțelegerii prealabile. Prin urmare, infracțiunea prevăzută la art.27 și la lit.b) alin.(2) art.171 CP RM nu a fost cuprinsă de intenția lui E.I. Deci, acesta nu este pasibil de răspundere pentru tentativa de viol săvârșit cu bună știință asupra unui minor.

În alt registru, printre cele două sau mai multe persoane, care săvârșesc violul, se pot număra minori. Înseamnă oare aceasta că în astfel de cazuri infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM formează concurs cu infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM?

Într-o speță, *C.S. și minorii C.I., Co.I. și P.A. au fost condamnați în baza lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În fapt, la 22.03.2012, între orele 22.00 și 23.00, aceștia se aflau în satul Mașcăuți, raionul Criuleni. Pe o stradă din acel sat, minorul C.I. a acostat-o pe O.E. După ce i-a aplicat acesteia mai multe lovituri cu pumnii și picioarele peste diferite părți ale corpului, C.I. a dus victima în apropiere de râul Răut. Amenințând-o cu înecul, acesta a întreținut cu victima un raport sexual. La scurt timp după aceasta, minorul C.I. s-a întâlnit cu C.S. și cu minorii Co.I. și P.A. Urmărind satisfacerea necesității sexuale, minorul C.I. a amenințat-o din nou pe O.E. cu aplicarea violenței. Ulterior, C.S. și minorii C.I., Co.I. și P.A. au dus victima într-o casă din apropiere. Amenințând-o cu aplicarea violenței, toți cei patru făptuitori au întreținut cu victima câte un raport sexual [14].*

În acest caz, art.208 CP RM nu i-a fost aplicat lui C.S. Aceasta deoarece a lipsit temeiul de a-i reține la calificare articolul în cauză. În această privință, S.Copețchi susține just: „Dacă la săvârșirea infracțiunii concrete au participat mai multe persoane majore și unul sau mai mulți minori, răspunderea penală în baza art.208 CP RM va fi antrenată doar în privința persoanelor care au exercitat nemijlocit influență asupra minorului, nu

și în privința celorlalți participanți care nu au instigat la săvârșirea infracțiunii concrete, deși cu toții au participat la comiterea acesteia. [...] În practică este destul de complicat a stabili dacă inițiativa de a săvârși infracțiunea i-a aparținut persoanei adulte sau minorului. Este posibil ca inițiativa să aparțină ambilor. Tocmai de aceea este necesară cercetarea minuțioasă a relațiilor dintre adult și minor până la săvârșirea infracțiunii" [15, p.62, 63]. În ultima dintre spețele enunțate mai sus nu apar dificultăți la stabilirea faptului că săvârșirea infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM a fost inițiată de minorul C.I. Or, încă înainte de a coopera cu C.S., acest minor deja săvârșise un viol. De asemenea, săvârșirea ulterioară a violului de către C.S. și minorii C.I., Co.I. și P.A. a avut la bază predispoziția minorului C.I. de a comite fapta în cauză. În astfel de condiții, ar fi incorect a i se imputa lui C.S. infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM.

În următoarea speță, infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM face parte din soluția de calificare: *G.Gh. a fost condamnat în baza lit.c) alin.(2) art.171 și alin.(1) art.208 CP RM. În fapt, în noaptea de 15.04.2013 spre 16.04.2013, între orele 22.30 și 02.00, acesta, împreună cu M.A., M.Al., C.V. și minorul X, se aflau într-o casă din satul Horodiște, raionul Rezina. Această casă aparținea lui Y și concubinului acesteia, U.G. După constrângerea fizică și psihică asupra lui Y și a lui U.G., făptuitorii G.Gh., M.A., M.Al., C.V. și X au întreținut mai multe raporturi sexuale cu Y* [16].

În opinia lui L.Gîrla, „în cazul săvârșirii infracțiunii împreună cu un minor (care are vârsta răspunderii penale), făptuitorul adult va răspunde nu doar pentru infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM, dar și pentru coautoratul la infracțiunea la a cărei săvârșire a fost instigat minorul. În ipoteza în care articolul care prevede răspunderea pentru această din urmă infracțiune conține agravanta „de două sau mai multe persoane”, această agravantă îi va fi imputată atât coautorului adult, cât și celui minor. [...] Dacă însă minorul instigat nu are vârsta răspunderii penale, atunci făptuitorul adult urmează să răspundă pentru infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM și pentru infracțiunea la a cărei săvârșire a fost instigat minorul. Într-un asemenea caz, făptuitorul adult va răspunde ca autor unic al acestei din urmă infracțiuni. În plus, îi va fi imputată agravanta „de două sau mai multe persoane” [17]. Privită prin prisma acestui punct de vedere, soluția de calificare din ultima speță reprodușă mai sus provoacă anumite rezerve. Or, în această speță nu este clar dacă G.Gh. a fost cel care a instigat minorul X să comită infracțiunea prevăzută la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM. În textul Deciziei Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nu este pus la dispoziție niciun indiciu care ar sugera că anume G.Gh. (și nu M.A., M.Al., C.V. sau chiar minorul X) a inițiat comiterea infracțiunii în cauză. Această sarcină este dificilă și din cauza că în textul respectivei Decizii a Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nu este menționată vârsta minorului X.

În continuarea demersului nostru investigativ, ne întrebăm: oare n-ar contraveni principiului neadmiterii sancționării duble a aceleiași fapte reținerea la calificare atât a infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, cât și a infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.171 CP RM?

După S.Copețchi, „instigarea, ca acțiune prejudiciabilă în contextul infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM, și activitatea instigatorului ca participant la infracțiune, doar se intersectează, nefiind și echivalente după conținut. [...] Infracțiunea supusă investigației (se are în vedere infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM – *n.a.*) nu constituie o formă specială a instigării. [...] Comparativ cu instituția participației penale, în cazul faptei prevăzute la art.208 CP RM, pentru a fi în prezența acesteia, nu este necesar ca minorul să comită ceea ce i s-a inoculat în conștiință de către adult. Instigarea victimei la săvârșirea unei infracțiuni prezintă în esență o acțiune de natură a influența psihicul persoanei” [15, p.48, 58, 59]. Într-adevăr, infracțiunea prevăzută la art.208 CP RM se consideră consumată din momentul influențării asupra minorului, indiferent dacă acesta a săvârșit sau nu vreo infracțiune. Rezultă că reținerea la calificare atât a lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, cât și a art.208 CP RM, nu vine în contradicție cu principiul neadmiterii sancționării duble a aceleiași fapte. Or, săvârșirea violului de către două sau mai multe persoane (printre acestea numărându-se minorul influențat) este o altă faptă decât influențarea asupra victimei ca aceasta să comită violul. Săvârșirea violului de către două sau mai multe persoane depășește cadrul infracțiunii prevăzute la art.208 CP RM. Deci, necesită calificare aparte.

Concluzii

Săvârșirea comună a infracțiunii de către doi sau mai mulți coautori se exprimă în aceea că fiecare din aceștia săvârșește – în volum deplin sau parțial – acțiunea (inacțiunea) sau sistemul de acțiuni (inacțiuni) caracteristic pentru o formă sau alta a infracțiunii. Fiind alcătuit din acțiunea principală și acțiunea adiacentă, violul reprezintă o infracțiune complexă. Astfel, în cazul violului este posibil coautoratul succesiv. Nu este

posibil ca, în contextul aceleiași infracțiuni, aceeași persoană să cumuleze calitatea de complice și cea de (co)autor. Crearea stării de imposibilitate a victimei de a se apăra ori de a-și exprima voința nu este specificată în dispoziția art.171 CP RM. Deci, crearea stării în cauză nu poate echivala cu executarea unei părți a laturii obiective a infracțiunii de viol. În consecință, trebuie considerat complice la infracțiunea prevăzută la art.171 CP RM acea persoană care contribuie în prealabil la comiterea raportului sexual de către altcineva, creând starea de imposibilitate a victimei de a se apăra sau de a-și exprima voința. Dacă între făptuitori a existat o înțelegere prealabilă, iar raportul sexual îl săvârșesc pe rând, atunci trebuie aplicată circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane”, indiferent dacă în momentul săvârșirii infracțiunii la locul de săvârșire a raportului sexual era prezent un singur făptuitor sau toți cei între care a fost stabilită înțelegerea prealabilă. Pentru ca această soluție de calificare să fie valabilă, constrângerea fizică sau psihică trebuie să fie exercitată – nemijlocit înainte de începerea raportului sexual sau în paralel cu raportul sexual – de către unul dintre făptuitori sau de către toți făptuitorii. Mai mult, fiecare dintre cei care comit raportul sexual trebuie să-și dea seama că raportul în cauză a devenit posibil tocmai datorită respectivei constrângeri. Reținerea la calificare atât a lit.c) alin.(2) art.171 CP RM, cât și a art.208 CP RM, nu vine în contradicție cu principiul neadmiterii sancționării duble a aceleiași fapte. Or, săvârșirea violului de către două sau mai multe persoane (printre acestea numărându-se minorul influențat) este o altă faptă decât influențarea asupra victimei ca aceasta să comită violul.

Referințe:

1. Sentința Judecătoriai raionului Soroca din 17.07.2015. Dosarul nr.1-26/2015. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2
2. Sentința Judecătoriai raionului Râșcani din 04.02.2013. Dosarul nr.1-24/2013. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jdr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2&page=2
3. MITRACHE, C., STĂNOIU, R., MOLNAR, I ș.a. *Noul Cod penal comentat. Vol.I / Sub red. lui G. ANTONIU*. București: C.H. Beck, 2006. 600 p. ISBN 978-973-655-969-3
4. Sentința Judecătoriai raionului Ștefan Vodă din 14.03.2012. Dosarul nr.1-14/2012. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jcs.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2&page=1
5. Sentința Judecătoriai raionului Soroca din 12.11.2010. Dosarul nr.1-238/2010. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jsr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2
6. Sentința Judecătoriai raionului Dondușeni din 29.03.2013. Dosarul nr.1-53/2013. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jed.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2
7. Sentința Judecătoriai sectorului Botanica, mun. Chișinău, din 10.08.2012. Dosarul nr.1-285/2012. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2&page=1
8. TOADER, T. *Drept penal. Partea Specială*. București: Hamangiu, 2007. 440 p. ISBN 978-973-1720-06-7
9. Sentința Judecătoriai sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 14.07.2015. Dosarul nr.1-1076/2015. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2
10. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 09.07.2012. Doasrul nr.4-1re-142/2012. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/index2.php
11. Sentința Judecătoriai sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 15.07.2016. Dosarul nr.1-1500/2015. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2
12. Sentința Judecătoriai raionului Criuleni din 28.12.2011. Dosarul nr.1-147/2011. [Accesat: 08.01.2018] Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2
13. Sentința Judecătoriai raionului Nisporeni din 04.05.2016. Dosarul nr.1-82/2016. [Accesat: 09.01.2018] Disponibil: https://jun.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2

14. Sentința Judecătorei raionului Criuleni din 08.10.2012. Dosarul nr.1-225/2012. [Accesat: 08.01.2018] Disponibil: https://jcr.instante.justice.md/ro/hot?solr_document=&solr_document_2=&DenumireDosar=&Tematica=171&solr_document_3=2
15. COPEȚCHI, S. *Răspunderea penală pentru atragerea minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014. 191 p.
16. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.12.2017. Dosarul nr.4-1re-244/2017. [Accesat: 08.01.2018] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1408
17. ГЫРЛА, Л. Вовлечение несовершеннолетних в преступную деятельность или склонение их к аморальным поступкам: к вопросу о совершенствовании уголовного законодательства. В: *Revista Națională de Drept*, 2011, nr.10-11, p.33-41. ISSN 1811-0770

Date despre autor:

Sergiu BRÎNZA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, decan al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova. **E-mail:** drept.penal.usm@gmail.com

Prezentat la 30.04.2018